

An American Reformation (Egy amerikai reformáció). A Documentary History of Unitarian Christianity. Edited and Introduction by Sydney E. Ahlstrom and Jonathan S. Carey Middletown 1985 XV + 493.

Az utóbbi évek amerikai történelmi irodalmának kiemelkedő eseménye volt „Egy amerikai reformáció“ c. munka megjelenése. A kötet gazdag egyháztörténelmi dokumentumanyagot tartalmaz a 18. és 19. századból. A szerkesztők — ismert történészek — a 18. és 19. század amerikai liberális vallásos mozgalmat „amerikai reformációnak“ nevezik és az unitarizmussal azonosítják. Az unitárius kereszténység kallódó, nehezen hozzáférhető egyháztörténelmi emlékeit és forrásadatait gyűjtötték össze és publikálták azzal a céllal, hogy azokat a történetírás részére hozzáférhetővé tegyék és a jövő számára megőrizzék.

A kötetben közölt adatok a protestáns ortodoxiával folytatott hitviták kérdéseire utalnak, mint a szentháromság, Isten és ember természete, Jézus istensége, a predesztináció és az örök kárhozat. A hitvitákban kristályosodnak ki az unitáriusok megkülönböztető hitelvei: Isten egysége, az ember természetes jósága, az értelem, mint az igazság forrása, az egyetemes üdvözülés. A szerkesztők jogosan állapítják meg, hogy az amerikai unitarizmust általában a racionális, a kutató, az optimista és a liberális szellem jellemzi, mely az amerikai filozófiára, a protestáns teológiára és az irodalomra is befolyást gyakorolt.

A rendelkezésre álló gazdag dokumentumanyagból a szerkesztők azokat válogatták ki és közölték, melyek nemcsak az unitárius egyháztörténetírás, de az amerikai művelődéstörténet szempontjából is közvetlen értékkel bírnak. Ilyen emlékeket és adatokat közölnek többek között William Ellery Channing, Charles Chauncy, Jonathan Mayhew, Andrews Norton, Henry Ware, Jared Sparks, Henry Bellows, James Freeman Clarke híres lelkészekről és teológusokról.

A kötet bevezetőre és öt fejezetre oszlik. A bevezető az unitarizmus hitelvi történetére összpontosít. Az első fejezet az unitárius kereszténység eredetét és szervezetének megalapítását mutatja be a 18. századtól 1825-ig, az Amerikai Unitárius Társulat megszervezéséig. A második rész a hitelvek és teológia kialakulását tárgyalja, valamint az unitáriusok állásfoglalását a szentségekkel, teológiai antropológiával és ekkleziológiával kapcsolatban. A harmadik fejezet az etikát és morális teológiát tárgyalja. A negyedik rész áttekintést nyújt az unitárius egyházban kibontakozó hitelvi konfliktusokról. A záró fejezetben Emerson és a transzcendentálisizmus kihívásával foglalkozik, melyet az unitáriusok többsége a „hitetlenség legújabb formájának“ tartott.

„Egy amerikai reformáció“ szemléletkialakító könyv is. Nemcsak felidézi a múltat s lehetővé teszi az unitarizmus kezdeti történetének ta-

nulmányozását, hanem a sajátosat úgy emeli ki, hogy ebből erőforrás, ösztönző példa váljék. A közvélemény felkeltése az unitarizmus iránt hozzájárulhat a további kutatások ösztönzéséhez, az érdeklődés mozgósításához s az adott keretek eredményesebb kiaknázásához.

A kötet pótolhatatlan azoknak, akik érdeklődnek Amerika szellemi, vallásos és kulturális története iránt. Az unitarizmus kezdetéről ilyen értékes forráskötet még nem jelent meg. Remélhető, hogy további elmélyült kutatásokra ösztönöz.

S. E. Ahlstrom és J. S. Carey munkája a vallás- és művelődéstörténet értékes gazdagodását jelenti. A könyv olvasását kimerítő személy- és tárgymutató, valamint bibliográfia könnyíti meg.

(—)

Edmondo De Amicis: *Szív*. Fordította Székely Éva; Haday G. Klára rajzaival. Kritérion Könyvkiadó, Bukarest 1989. 253 l.

Örvendetes, hogy a gyermekirodalom e népszerű alkotása újra megjelent, mert nagy szükség van rá. Azok tudják felmérni hatását legjobban, akik gyermekként maguk is ebből a könyvből kaptak sok problémájukra választ, alakítva magatartásukat, érzelemvilágukat.

De Amicis (1846—1908) olasz elbeszélő és publicista legismertebb műve a *Szív*, erkölcsi célzattal és tanítószándékkal írt elbeszélés gyűjteménye, ahol azonban csak néhány kitűnően megírt epizódjában viülannak fel igazi írói erényei.

A szerző a könyvét elsősorban a kilenc és tizenhárom év közötti iskolásoknak ajánlja, de olvassák szülők, nevelők, akik igazán meg akarják ismerni a gyermekek lelki világát, problémáit, vívódásait.

Műfaja napló, egy kisdia egy éven át lejegyezte egy füzetbe a vele és körülötte történeteket, amit és ahogyan látott, hallott az iskolában, az iskolán kívül. Majd év végén az edesapja kijavította, de tiszteltben tartotta fia gondolatait, szóhasználatát, így akarta megőrizni lehetőleg a történetek hitelességét.

E közvetlen hangú naplójegyzetbe szervesen illeszkednek bele a kisdiaknak szüleitől és nővérétől kapott, intelmeket tartalmazó levelei valamint a tanító elbeszélései. A könyv címe lehetne más, azonban az író az érzelmi nevelésre összpontosító szándékát a *Szív* jobban érzékelteti.

Haday G. Klára találó rajzai, jellemkifejező arcfigurái hozzásegítik az olvasót a szereplők külső és belső tulajdonságai teljesebb megismeréséhez.

Jó és rossz erkölcsi kategóriák összefonódva, mindennapi történetbe ágyazva fordulnak elő az elbeszélés gyűjteményben. A lelketlenség, a hidegség, a tiszteletlenség, a hiúság, az irigység, a kishitűség (és folytathatnám sorban végig) leküzdésére szorgalmaz, és ugyanakkor a felnöttek, az esetek, a szülők, a nevelők iránti tisztelet, szeretet, egymás segítése, az akarat edzése, a tanulás, az áldozatkészség, a hazaszeretet számos példáját vonultatja fel hatásos epizódokban. Néhol túl erős, hangsúlyozott a nevelőszándék, éppen ezért érezzük erőtlennek, kevésbé meggyőzőnek. Ez azonban nem kérdőjelezi meg a mű vitathatatlan érdemeit.

Egy majomkodó fiút korholt meg a tanítója, s ennek kapcsán mondta, mintha csak mellékesen jegyezné meg; „Tanuljatok tisztességesen és viselkedjetek rendesen! Nekem nincs senkim. Ti vagytok a családom... Ti vagytok a gyermekeim. Szeretlek benneteket, szeresetek ti is engem! Senkit sem büntetnék meg szívesen!“

Barátságból vizsgázott jelesre egy fiú, aki egy elsős gyereket rántott el az omnibusz elől, közben maga szenvedett balesetet. A kétkezi munka és munkás iránti tiszteletet így fogalmazza meg a szerző: „Aki dolgozik, az nem piszkos, az poros, meszes, vagy amit akarsz, de nem piszkos, a munkától nem lesz piszkos az ember, csak látszik a ruháján, hogy dolgozott.“

Az édesapa fiához írt egyik levelében figyelmezteti őt tanítója megbecsülésére, szeretetére, mert ennek elmulasztása évtizedek múlva fogja bántani. Ugyancsak ő fogalmazza meg nagyon hatásosan a hazaszeretet érzését: „... még nem is tudod átérezni egészen, mi a hazaszeretet. Majd akkor tudod meg, amikor felnőtt leszel, és hosszú távollét után, a hátad mögül egy hosszú utazással nekidölsz a hajó korlátjának, s a láthatáron felbukkannak szülőfölded hatalmas, kéklő hegyei! Heves gyöngesség fog majd el, szemedbe könnyek gyűlnek, s szívedből kiáltás szakad ki.“

Az anyai szeretet érzése szinte teljesen átszővi a könyv lapjait. He-lyénvalónak érezzük itt az írói túlzást, az édesanya egyéni boldogságát odaadná azért, hogy megtakarítson gyermekének egy órányi fájdalmat.

A kis erényeket sem szabad elhanyagolni; ne legyünk közönyösek a nyomorúsággal szemben, ha tőlünk várnak segítséget; az utcán is vannak kötelességei az embernek; az irigység tönkreteszi az agyat, meg-rontja a szívet — hangzanak a közmondásszerűen megfogalmazott tanít-ások. A gyerek a szülők, a nevelők intelmei hatására kezdi érteni az „iskola költészetét“, de most még csak belülről látja az iskolát, sokkal szebbnek, költőibbnek érzi majd évtizedek múltán, amikor saját gyer-mekeit viszi az iskolába. Milyen szép is, a legnagyobb ígéret a világ számára!

Mint a mesében, mindegyik kerek egész történet ugyanazokkal a szereplőkkel. A jó elnyeri méltó jutalmát, hamar elégtételhez jut, a bűnös azonnal bűnhődik, és bocsánatot kér. A gyermeki világban így van ez rendjén. Adjuk idejében gyermekeink kezébe ezt a könyvet, és tegyük hozzá magatartásunk követendő példáit! „Legyünk jók, a re-ményt soha, semmilyen körülmények közt ne veszítsük el!“

(S. E.)

ELŐFIZETŐINK FIGYELMÉBE

A Keresztény Magvető előfizetési díja 1989. évben belföldön és a szocialista országokban évi 100 lej, amelyet belföldön a lelkészi hivatalok útján vagy köz-vetlenül az egyházi központban (3400 — Cluj-Napoca, B-dul Lenin nr. 9) lehet kifizetni.

Magyarországi olvasók a Posta Központi Hirlapiroda külföldi előfizetési osz-tálya — Budapest VII. Lövölde tér 7 sz. fiókjánál fizethetnek elő. A többi szo-cialista országokból a „ROMPRESFILATELIA sectorul Export-import presa P. O. Box 12—201 telex 19376 prsfir, București, Calea Griviței nr. 64—66 címre kell ki-fizetni.

Az előfizetési díj a nyugati országok részére 200 lej, amely összeg ugyancsak a ROMPRESFILATELIA sectorul Export-import presa P. O. Box 12—201 telex 19376 prsfir, București, Calea Griviței nr. 64—66 címre fizetendő.

INTREPRINDEREA POLIGRAFICA CLUJ,
Municipiul Cluj, Cd. nr. 3047

CUPRINSUL ● CONTENTS

STUDII ● STUDIES

Dr. Árpád Szabó: Noi considerente privind studiul literaturii profetice ● The Recent Conceptions of the Study of Prophetic Literature . . .	69
Tadeusz Wojak: Eveniment decisiv al reformei poloneze ● The Deciding Event of the Polish Reformation	79
György Gaal (pregătit sub tipar): Însemnări autobiografice ale lui Lajos Ke- lemen. Partea 4. ● Biographical Notes of Lajos Kelemen, 4th Part .	86
János Gyöngyössi: Biserica unitariană fortificată din Mărtiniș ● The Church- castle of the Unitarian Parish of Homoródszentmárton	97

LUCRĂRI OMILETICE ● SERMONS

Domokos Simén: Dumnezeu este cu mine ● God is with me	104
Mózes Nyitrai: Familia ● The Family	106
Mózes Kedei: Dumnezeu care trăiește ● The Living God	109
Sub presiunea fidelității și patimilor ● In the Binding of Faithfulness, in the Presence of Suffering	111
Ocazii trecătoare ● Passing Occasions	113
Puterea limbii ● The Force of the Tongue	115
Dénes Pálfi: Discipolul lui Iisus ● Jesus's Disciple	117
Concepte biblice ● Biblical Conceptions	119
Idei, cugetări ● Ideas, Thoughts	120
VIATA BISERICESCA ȘI ȘTIRI ● CHURCH LIFE—NEWS	122
RECENZII ● BOOK REVIEWS	125

Colectivul de redacție ● Editors

Președintele și redactor responsabil: Dr. Lajos Kovács episcop. Membrii: Dr. János Erdő (redactor responsabil adjunct), Dr. Árpád Szabó și Dezső Szabó (redactori), György Andrási și Lőrinc Mikó.

Redacție ● Editorial Office: 3400 Cluj, Bdul 22 Decembrie nr. 9. România,
Telefon 1 52 71.

